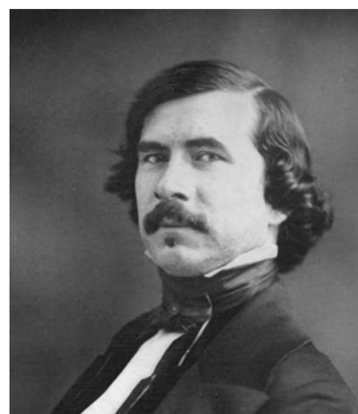
GEORGE PETER ALEXANDER HEALY,
UN PICTOR AMERICAN ȘI COMENZILE SALE ROMÂNEȘTI

de MACRINA OPROIU

G. P. A. Healy (1813-1894)

Abstract: George Peter Alexander Healy (1813-1894) was one of the greatest American portraitists of the 19th century. Great personalities like Abraham Lincoln, Andrew Jackson, John Quincy Adams, King Louis-Philippe, Pope Pius IX, Marshall Soult, Guizot, Gambetta, Hawthorne, Thackeray and Lizst served him as models. His talent was recognized both in Europe (Paris, London, Rome) and in his native country in a career of over six decades. In 1872 he met Princess Elisabeth, future Queen of Romania, in Rome, where Healy painted the famous full-size portrait of Queen Elisabeth in Romanian traditional gown with a belt around her waist. King Charles I, impressed by his talent, invites him to Sinaia where the artist spends four months and paints, in an improvised workshop at the Sinaia Monastery, several pieces: the portrait of Prince Charles, Princess Elisabeth and one more depicting Elisabeth with her daughter Maria. One year later the artist paints four other portraits of the future Royal couple, inspired by former paintings. In 1874 Healy paints a group portrait inspired by a famous photo by Franz Dushek, depicting Queen Elisabeth and the now deceased young Princess Maria. In 1881 Healey is invited once again in Romania. On this occasion the artist continues his work as Royal portraitist by completing two portraits of Queen Elisabeth wearing a tiara, two other portraits of King Charles I in Infantry General uniform, a full-size portrait of Carol I in Romanian Cavalry military uniform and two other portraits, one of them for the King's own Regiment in Metz. Some of these works are housed by great Romanian museums like Peles National Museum, National Art Museum and also by private German collections. In 1872 Healy painted other portraits for some high Romanian dignitaries such as Scarlat Kretzulescu, portrait owned by the Museum of Bucharest. His memoirs were published right after his death in 1894 in Chicago, where the highly appreciated artist lived his last days and in 1954 his granddaughter Maria de Mare published in New York a thorough biography of her illustrious grandfather: "G. P. A. Healy. American Artist. An Intimate Chronicle of the Nineteenth Century". Romania and the Royal House are highly depicted in both publications by referring to the connections of the artist with our country.

Keywords: portraitist, King, Queen, Romanian gown, military uniform, museum, commission, official painter.

În calitate de suveran şi comanditar artistic, Regele Carol I invită de-a lungul celor aproape cinci decenii de domnie, pictori celebri în epocă pentru a-i crea o serie de portrete. El însuşi artist – manifesta o înclinație deosebită pentru sculptura în lemn[1] –, Carol pune bazele colecționismului de tip aristocratic din

[1] Petre Oprea, *G.P.A. Healy, pictor de Curte,* Simpozion al Muzeului Național Peleş, 1996.

România. Complexitatea arhitectonică şi decorativă a reşedinţelor sale, multitudinea colecțiilor, în general și valoarea deosebită a colecției de pictură, în mod special, reprezintă adevărata sa moştenire culturală.

Personalităţi ca Jean-Jules-Antoine Lecomte du Nouÿ (1842-1943), Carol Popp de Szathmari (1812-1887), Tadeusz Ajdukiewicz (1852-1916), Alfred Swartz (1867-1951), Antonio Argnani (1868-1947) au trecut pe rând pragul reşedinţelor sale. Printre ei, pictorul american George Peter Alexander Healy (1813-1894), unul dintre cei mai mari portretişti ai secolului al XIX-lea. Născut la 15 iulie 1813, în portul american Boston, dintr-un tată irlandez, căpitan al unui vas comercial al Companiei Indiilor Răsăritene și o mamă de origine americană modestă, Healy este cel mai mare dintre cei cinci frați. Rămas orfan încă din copilărie, începe să picteze la vârsta de șaisprezece ani pentru a-și susține familia.

În memoriile sale, publicate în anul 1894 şi intitulate *Reminiscences of a Portrait Painter*[2], Healy consemnează primul său succes artistic, o copie după pânza „Ecce Homo" a pictorului bolognez Guido Reni (1576-1642), achiziționată la valoarea de zece dolari de către un preot sărac de țară. Foarte devreme, intră în vizorul pictorului portretist englez, Thomas Sully (1783-1872), care îl îndeamnă să transforme pasiunea pentru desen în profesie. Mai târziu, devenit un nume de referință, Healy oferă același sfat unui tânăr compatriot al său, celebrul pictor monden de mai târziu, John Singer Sargent (1856 -1925).

În anul 1831, la numai optsprezece ani, deschide primul său atelier în *Federal Street* din Boston și se impune treptat – în ciuda vârstei fragede – ca unul dintre pictorii cei mai apreciați de înalta societate locală. După câteva succese mărunte, Healy decide să plece la Paris. Conștient de limitele educației sale de autodidact, tânărul aspirant are nevoie de un maestru. În cursul anului 1834 și în prima jumătate a anului următor, studiază pictura sub îndrumarea artistului Antoine-Jean Gros (1771-1835), elevul lui Jacques-Louis David (1748-1825). Entuziast, se adaptează cu ușurință mediului boem parizian, care îl primește cu brațele deschise. La Paris, Healy îşi împarte timpul între lecțiile cu Jean Gros şi vizitele de studiu la Luvru, unde realizează copii reușite după artiști consacrați.

Anii de ucenicie îi sunt însă brutal întrerupți de sinuciderea neașteptată a maestrului său. Coleric din fire, Gros se aruncă în apele Senei, în urma unor dispute artistice cu câțiva colegi de breaslă. Acest eveniment nefericit avea să îi marcheze definitiv existența. În cartea dedicată bunicului său de către Marie de Mare, intitulată *G.P.A. Healy. An Intimate Chronicle of the Nineteenth Century,* cu un cuvânt introductiv semnat de Eleanor Roosevelt, autoarea stăruie asupra acestui moment de cumpănă în viața artistului, obligat să îşi găsească propria sa cale, după închiderea atelierului lui Gros.

În circumstanțele sumbre ale dispariției maestrului său, Healy se asociază cu miniaturistul francez, Edmé Savinien Dubourjal (1795-1853). Cu Dubourjal deschide un nou atelier pe strada Rochefaucault. Vinde câteva lucrări, în special miniaturi, trăind la limita existenței. Tot mai influențat de pictura lui Thomas Couture (1815-1879), arta lui Healy se perfecționează. Acum are „primul discipol serios"[3], în persoana pictorului american Oliver Frazer (1808-1864), elevul lui Thomas Sully (1783-1872) și a lui Matthew Harris Jouett (1788-1827).

În anul 1835, întreprinde prima sa călătorie de studiu în Italia, în compania protectorilor lui englezi, Sir Arthur Brooke Faulkner și a soției acestuia. Vizitează cele mai mari galerii de artă și biserici din Torino, Milano, Veneția, Pisa, Roma, unde descoperă cu încântare operele lui Tițian, Michelangelo și Rafael. Healy realizează copii după frescele lui Rafael de la Vatican, schițe ale Colosseumului și ale Arcului lui Titus din forul de la Roma. La întoarcere, Sir Arthur Faulkner – medicul personal al ducelui de Sussex - îl introduce în mediile protipendadei engleze, care îi comandă o serie impresionantă de portrete.

Prin intermediul lui Francis Place, secretar la *London Corresponding Society* și susținător al apariției celebrei *Encyclopedia Britannica*, Healy ajunge în vizorul baronesei Angela Burnett-Coutts, mare colecționară de artă, despre care regele Eduard al VII-lea afirma că „după mama, este cea mai remarcabilă femeie din regat"[4] și deci, tot mai aproape de Curtea regală britanică. Datorită susținerii acestora și protecției Lordului Melbourne, Healy se înscrie *la Royal Academy* din Londra, unde continuă studiul picturii atât de brusc întrerupt, cu celebrul pictor romantic englez, Joseph Mallord William Turner (1775-1851).

Excentric, mizantrop și xenofob, Turner se dovedește a fi un maestru capricios. Însă pune bazele unei noi școli naționale de peisagistică, prin care avea să revoluționeze pictura. Deși Healy nu va excela niciodată ca peisagist, se va impune fără îndoială drept unul dintre cei mai mari portretiști ai epocii sale.

[2] G. P. A. Healy, *Reminiscences of a Portrait Painter,* Chicago, 1894.
[3] Marie de Mare, *G.P. A. Healy. An Intimate Chronicle of the Nineteenth Century,* New York, 1954, p. 32.
[4] *Ibidem,* p. 43.

Dornic de noi experiențe, Healy vizitează Franța și Elveția în intervalul 1837 - ianuarie 1838, ducând o existență simplă și realizând schițe realiste ale vieții pitorești provinciale. Revenit la Londra, deschide un atelier în *Fitzroy Square*, în vecinătatea locuinței peisagistului englez John Constable (1776-1837). În anul 1838, realizează portretul contesei de Essex și intră sub protecția ducelui de Sutherland, care îi recomandă candidatura în *Royal Academy*. În același an, este admis cu studiul în creion al unui cap, studiu considerat „a fi pictat într-o manieră fermă, cu talent și în culori adecvate”[5].

În iunie 1838, Healy este invitat să participe la ceremoniilor încoronării Reginei Victoria a Regatului Unit, în catedrala de la Westminster. Republican convins și cu vederi profund liberale, Healy privește evenimentul cu detașare: „S-a întâmplat să fiu la Londra în primăvara lui 1838 și să asist la ceremoniile de încoronare ale reginei Victoria din 25 aprilie[6]. A fost un moment măreț și toate țările au fost reprezentate. Printre invitați, mareșalul Soult, care îl reprezenta pe suveranul său, Ludovic-Filip și care părea plin de interes și admirație. Era extrem de bogat și guvernul lui nu a crutat nici un efort menit să-l facă să arate cât se poate de impunător. Dar interesul manifestat față de delegația lui Soult se datora mai ales felului în care fusese primit de vechiul său adversar, ducele de Wellington. [...]. În timpul lui Ludovic-Filip a devenit ministru de război și a fost ales de rege – asemenea nouă – să îl reprezinte la încoronarea tinerei regine engleze”[7].

După încoronare, Healy vizitează orașele Bruxelles, Amsterdam, Anvers și Haga, unde se familiarizează cu arta coloșilor picturii olandeze și flamande, mai ales cu Rembrandt și Rubens[8], pentru care manifestă a deosebită afinitate.

La 23 iulie 1839, Healy se căsătorește la Londra cu Louisa Phipps. Tânărul cuplu se stabilește la Paris, într-un mic apartament din Cartierul Latin[9], situat nu departe de Grădina Luxembourg. În același an este invitat la Palatul Tuileries de către regele Ludovic-Filip, al cărui pictor oficial avea să devină pentru aproape un deceniu. Diferențele ideologice nu îl împiedică pe artist să aprecieze simplitatea acestui suveran, pe care îl privește ca pe un republican rătăcit în monarhie: „Regele vorbea engleza, folosind-o nu numai corect, dar cunoscând şi expresiile uzuale. Era simplu, natural, cordial, plin de simpatie pentru americani şi amintindu-şi de şederea în America cu plăcere”[10]. În memoriile sale, Healy relatează un episod emblematic atât pentru metoda sa de lucru – extrem de precisă –, cât și pentru cordialitatea relației cu suveranul: „Înainte să încep portretul, m-am apropiat de rege ca să îi iau dimensiunile feței cu ajutorul unui compas. Unul dintre curteni, văzând lama de oțel din mâna mea, a tăbărât pe mine și m-a îmbrâncit. Cu un zâmbet, Ludovic-Filip a spus: *O fi domnul Healy republican, dar este și american. Sunt în deplină siguranță cu el”*[11].

Cu această ocazie, realizează o serie de portrete: în anul 1839, avea să primească medalia de bronz la Salonul Francez, pentru portretul generalului Cass. În 1839-1840, pictează primul portret al regelui Ludovic-Filip și pe cel al mareșalului Soult, expus la *Royal Academy* din Londra. În anul 1840, Ludovic-Filip îi cere artistului să realizeze o serie de copii după portrete din pinacoteca regală britanică pentru galeria amenajată la Palatul Versailles, transformat în muzeu.

Printr-o scrisoare, Regele Franței îl recomandă Reginei Victoria, care îi permite accesul în Castelul Windsor. Pictorul petrece astfel două luni în Anglia, unde realizează câteva schițe ale reședinței și desigur, copii după artiștii colecției regale. Întâlnirea cu Regina Victoria are loc o singură dată, în Galeria Waterloo[12]. Tânăra suverană observă asemănarea izbitoare dintre copii și originale, dar nu pare impresionată de talentul artistului american. La rândul lui, Healy critică atitudinea de superioritate a Reginei, pe care o compară defavorabil cu protectorul său regal: „Am avut ocazia, în timp ce lucram în așa-numita *Galerie Waterloo* – al cărei nume a fost schimbat între timp în *Galeria Napoleon III* – să observ diferența de etichetă între cele două curți. Ludovic-Filip nu considera niciodată că ar fi sub demnitatea lui de rege să fie amabil și politicos. Regina Victoria a ezitat să i se adreseze unui oarecare fără rang”[13]. Crescut în mentalitatea liberală americană, Healy nu poate înțelege restricțiile impuse de protocol: „Mărturisesc că tot sângele meu american mi-a fiert în vene!”[14].

---

[5] Marie de Mare, *op. cit.,* p. 58.
[6] În realitate, încoronarea a avut loc la 28 iunie 1838.
[7] G. P. A. Healy, *Reminiscences of a Portrait Painter,* Chicago, 1894, p. 167-168.
[8] *Ibidem,* p. 170: „[...] pentru mine Rubens este regele pictorilor”.
[9] Marie de Mare, *op. cit.,* p. 72.
[10] G. P. A. Healy, *op. cit.,* p. 118.
[11] *Ibidem,* p. 117-118.
[12] Marie de Mare, *op. cit.,*p. 85-86.
[13] G. P. A. Healy, *op. cit.,* p. 122-123.
[14] *Ibidem,* p. 123.

În ciuda disprețului suveranei, succesul londonez al lui Healy este atât de mare, încât e supranumit de presă „Lawrence al Americii”[15]. Tot acum, pe lângă aristocrații care îi comandă portrete, se numără și câteva genii ale condeiului, precum Hawthorne, Thackeray și Longfellow.

Revenit la Paris în anul 1841, după interludiul englezesc, Healy achiziționează o nouă locuință pe malul drept al Senei. Clientela sa devine tot mai numeroasă: în anul 1841, pictează portretul lui François Guizot, primul-ministru al Franței și biograful lui George Washington, pentru care este plătit din bani publici. Expus la *National Institute*, lucrarea este considerată o capodoperă, iar autorul, felicitat în cotidianul *The Daily National Intelligencer.*

În anul 1846, Galeria de la Versailles, unde sunt expuse pânzele „englezești” ale lui Healy, este deschisă publicului larg. În ciuda succesului, artistul intenționează să depășească faza cópiilor și să dea lovitura cu o pânză originală de mare forță. Momentul mult așteptat se apropie: între anii 1848-1855, Healy execută lucrarea intitulată „Benjamin Franklin în fața regelui Ludovic al XVI-lea”, pentru care obține cea mai importantă medalie la Expoziția Universală de la Londra din 1855.

În aprilie 1842, Healy este invitat la Casa Albă, unde i se face o primire triumfală. Aici copiază celebrul portret al lui George Washington pictat de Thomas Stuart. Vizita sa este semnalată de mari cotidiene americane, precum *The Daily National Intelligencer, Public Ledger, Niles Register*[16]. În același an, primește din partea *National Institute* comanda realizării unor portrete ale descendenților eroilor Războiului de Independență american. În anul 1843, activitatea sa este răsplătită și în America, artistul devenind membru de onoare al *National Academy of Design.*

Între anii 1844-1848, pendulează între Paris și America, unde revine însoțit de prietenul său, Dubourjal și pictează portretul generalului Jackson, precum și celebra „Scenă a Senatului american, din 1830”, în care se confruntă senatorul statului Massachusetts, Daniel Webster cu cel al statului Carolina de Sud, Robert Hayne, în problema spinoasă a tarifelor protecționiste. În ciuda rezervelor exprimate de o parte a colegilor de breaslă față de lucrare, Healy avea să scrie în jurnal: „oricât de criticată ar fi pânza aceasta, pot cel puțin afirma că a fost pictată cu sinceritate și respect pentru adevăr. Fiecare personaj din această lucrare este un portret în sine”[17].

Reîntors în Franța proclamată Republică în iulie 1848 și condusă de prințul-președinte Napoleon, Healy se stabilește lângă Versailles, unde continuă să lucreze. Relațiile sale cu viitorul împărat al Franței, Napoleon al III-lea sunt distante. Abia instalat, noul suveran îi preferă pe Franz Xaver Winterhalter (1805-1873) și pe Jean Hippolyte Flandrin (1809 – 1864). După efemerul interval republican, artistul resimte din plin șocul loviturii de stat din 28 noiembrie 1852 și se concentrează tot mai mult către piața de artă americană.

În anul 1856, se stabilește în Statele Unite, mai întâi la Boston, apoi la Chicago. Primește comenzi în Boston, Philadelphia, New Orleans și expune la Chicago și New York. În timpul Războiului de secesiune (1861-1865), călătorește la Washington, unde pictează portrete ale generalilor și membrilor cabinetului prezidențial.

Neobosit peregrin, Healy revine în Europa și deschide un atelier la Roma, în perioada 1867-1872, unde realizează primele schițe ale unei pânze de mari dimensiuni, pe care o intitulează „The Peacemakers”. Expusă la Washington D. C., un an mai târziu, pânza înfățișează întâlnirea eroilor Războiului Civil american, din martie 1865, care a pus capăt ostilităților dintre nord și sud: „Către sfârșitul războiului, mi-a trecut prin minte să realizez un tabloul pe care să îl numesc *Pacificatorii.* Îi reprezintă pe Lincoln, Grant, Sherman și Porter la bordul vasului *River Queen* discutând condițiile păcii. Am realizat schițele acestei pânze în America, dar am pictat-o câțiva ani mai târziu la Roma. A fost arsă din păcate, în anul 1892, când Clubul *Calumet* din Chicago a pierit în flăcări”[18]. În jurnalul său, amiralul Porter, unul dintre personajele tabloului, menționează numele artistului american, căruia îi omagiază lucrarea.

Aflat la vârsta maturității sale artistice, Healy ajunge în vizorul papei Pius al IX-lea, care îi comandă portretul, după ce află că artistul începuse să îl schițeze deja din memorie: „Am fost primit într-o dimineață în biblioteca papei Pius al IX-lea. [...]. Papa era îmbrăcat în veșminte albe și purta pantofi purpurii; avea părul cărunt, fața palidă, privirea luminoasă, era calm și știa să guste o glumă bună. Deși un model destul de ascultător,

[15] Marie de Mare, *op. cit.,*p. 86.
[16] Marie de Mare, *op. cit.,* p. 102-103.
[17] G. P. A. Healy, *op. cit.,* p. 166.
[18] G. P. A. Healy, *op. cit.,* p. 70.

era uneori neastâmpărat și curios să vadă ce face pictorul. Odată s-a ridicat de pe scaun și s-a uitat peste umărul meu. [...]. Am exclamat pe loc: *Rog pe Sfinția Sa să ia loc!* Papa a râs și a spus: *Sunt obișnuit să dau ordine, nu să le primesc. Însă, observă, domnule Healy, că știu și să ascult* și s-a așezat cuminte pe scaun"[19].

La Roma îi cunoaște pe Liszt – căruia îi pictează portretul – și pe Cosima Wagner și asistă la căsătoria acestora. Atelierul său este vizitat pe rând de prințesa de Oldenburg, nefericita logodnică a ducelui de Weimar, de ducele de Nassau și desigur, de Principesa Elisabeta de Wied.

Între anii 1872 și 1892, trăiește între Paris și Chicago. Îndrăgostit de *Orașul luminilor*, Healy salută căderea celui de-al doilea Imperiu francez și instalarea celei de-a Treia Republici și revine aici ori de câte ori numărul comenzilor sale i-o permite, realizând o serie de portrete ale conducătorilor noului regim. Healy compune acum seria portretelor lui Thiers, Gambetta, Jules Simon și Victor Cousin.

Cu doi ani înainte de dispariție, se stabilește definitiv la Chicago. Se stinge din viață la 24 iunie 1894, lăsând în urma sa o operă vastă, peste 500 de portrete și jurnalul unei vieți, al cărei motto a fost fără îndoială, „Arta nu are nevoie de cetățenie!"[20].

Printre numeroasele sale portrete se numără și cele comandate de primul cuplu regal al României, precum și de câțiva aristocrați români, dintre care am identificat portretul lui Scarlat Kretzulescu. După o analiză atentă a jurnalului pictorului american și a biografiei scrise de Marie de Mare, am concluzionat că au existat peste 20 de pânze „românești" – așa cum vom încerca să demonstrăm în continuare –, dintre care 14 identificate de noi, astfel: cinci se păstrează în colecția Muzeului Național Peleș, alte cinci, la Muzeul de Artă al României, unul, la Muzeul Municipiului București și alte trei, în colecții particulare din Germania. Aceste lucrări au fost realizate cu ocazia celor două vizite în România, în anii 1872 și 1881, la Sinaia și București, dar și în străinătate, la Roma și Paris, de unde au fost expediate comanditarilor.

Prima lucrare din seria portretelor lui G.P.A. Healy este cea de la Roma, din primăvara anului 1872. (Fig. 1) Despre aceasta, ca și despre traseul artistic al lui Healy, în general, scria istoricul de artă ieșean Dumitru Vitcu remarcabilul articol intitulat „Un artist american și modelul său românesc (Memorialistica unui portret)" și publicat în „Biografie și studii românești" ("Biography and Romanian Studies"), în anul 1998, unul dintre puținele – dacă nu singurul – dedicat, după 1990, pictorului american și însemnărilor sale despre România[21].

Contextul întâlnirii dintre artist și viitoarea Regină a României este prezentat pe larg atât în autobiografia lui Healy, cât și în lucrarea scrisă de Marie de Mare. Tânăra Principesă de Wied ajunge în vizorul artistului prin intermediul Ducelui de Weimar, comanditarul portretului Prințesei de Oldenburg. Cu această ocazie, aflăm că Elisabeta, implicată mai târziu în intriga căsătoriei Principelui Ferdinand cu Elena Văcărescu, nu făcuse atunci decât să recidiveze: „În 1871 – avea să scrie Marie de Mare –, o tânără și frumoasă fată, Prințesa de Oldenburg, i-a pozat lui Healy pentru un portret destinat logodnicului său, Ducele de Weimar. I-a mărturisit pictorului că-și detesta viitorul soț! Americanul a fost șocat de faptul că în secolul al XIX-lea ar mai exista atâta tiranie în problema căsătoriei și într-un glas cu fascinanta Elisabeta, Prințesă de România, a sfătuit-o să îi mărturisească cât mai grabnic tatălui ei oroarea față de logodnic. Ruperea logodnei în ajunul căsătoriei a stârnit mare scandal" [22].

La rândul lui, artistul scria în memoriile sale: „Dacă vizitele Ducelui de Weimar în atelierul meu nu erau întotdeauna foarte plăcute, altă vizitatoare era așteptată cum aștepți răsăritul soarelui. Aceasta era o verișoară a tinerei Prințese de Oldenburg, atât de speciala și încântătoarea Prințesă de România, viitoarea Regină a țării. Fusese trimisă la Roma pentru a-și îngriji sănătatea[23] și era minunat tot ce spunea; îmi plăcea la fel de tare detașarea ei față de eticheta curții, ca și modul în care le aducea la disperare din acest motiv pe doamna de onoare și camerista, care o însoțeau. Înainte ca portretul verișoarei sale să fie terminat, Prințesa de România l-a comandat pe al său, ca o surpriză pentru soț"[24].

---

[19] *Ibidem,* p. 136-137.

[20] Marie de Mare, *op. cit.,*p. 6.

[21] Dumitru Vitcu, *Un artist american și modelul său românesc (Memorialistica unui portret)* în „Biografie și studii românești" ("Biography and Romanian Studies"), Iași, Oxfort, Portland, editor Kurt W. Treptow, 1998, p. 365-372.

[22] Marie de Mare, *op. cit.,* p. 263.

[23] *Ibidem,* Din lucrarea lui Marie de Mare, p. 263, aflăm adevăratul motiv pentru care Elisabeta se afla la Roma și pe care artistul îl trece sub tăcere, dintr-o firească pudoare: „De-a lungul lucrului la tablou, artistul a aflat că Prințesa Elisabeta era la Roma ca să se recupereze după naștere și a încurajat-o pe tânăra mamă să vorbească despre adorabila fetiță, pentru că de fiecare dată când rostea numele micii Maria fața i se lumina de infinită iubire – o natură sensibilă, prea sensibilă pentru procesele și intrigile țesute în jurul tronului. Odată portretul Prințesei Elisabeta terminat, George Healy era pe val...."[23].

[24] G.P.A. Healy, *op.cit.,* p. 126.

Acesta este celebrul portret în costum popular, aflat în colecția Muzeului Național Peleș, pe care artistul și-a pus semnătura cu roșu în colțul din dreapta jos ,,G.P.A. Healy Pixit. Roma. 1872", iar pe verso, inscripția în limba română: „Elisabetha Doamna la vârsta de 28 ani. 1872. Roma". Realizată în mărime naturală, pânza impresionează datorită asemănării izbitoare cu originalul și a cromaticii inspirate. În prim plan, figura Principesei se proiectează grațioasă pe fundalul natural, compus din liziera unei păduri de brazi, dincolo de care – printr-o savantă mânuire a clarobscurului, – crestele montane se confundă cu siluetele fantomatice ale norilor. ,,Am pictat-o în costum popular – avea să-și amintească Healy –; el consta într-un fel de cămașă brodată, cu mâneci lungi, vaporoase, ilic, fotă roșie brodată cu aur, ghete roșii și un văl transparent acoperind întregul costum, brodat de asemenea, în roșu și aur. Costumul i se potrivea mănușă; figura sa expansivă era aproape perfectă, singurul defect fiind o frunte prea înaltă. Încă de pe atunci își purta părul după moda de azi, în onduleuri scurte, pentru ca acest mic defect să fie camuflat"[25].

Elisabeta adaugă ingeniosului costum popular o salbă din aur în jurul gâtului și o pafta aurită, întrevăzută discret printre încheieturile fine ale mâinilor sale, care îi plăcuseră atât de mult Principelui în momentul primelor lor întâlniri și despre care scria plină de admirație și Elena Văcărescu. Privit inițial ca un inocent cadou destinat Principelui Carol, portretul a devenit în ultimele decenii subiectul unor noi cercetări istoriografice, care reevaluează rolul și locul Principesei Elisabeta în contextul monarhiei române[26]. Potrivit acestora, portretul reprezintă o declarație politică de adeziune a tinerei monarhii românești față de românii aflați dincolo de granițele naționale, în special de românii din Balcani, care luptau pentru dobândirea drepturilor lor. Așa s-ar explica atât costumul, dominat cromatic de culoarea roșu, specifică mai degrabă zonei sud-dunărene, precum și prezența paftalei, care – deși a circulat și în spațiul nord-dunărean – s-a impus mai puțin în teritoriile românești[27].

Acest portret a fost inclus în *Catalogul de obiecte ce figurează la Esposițiunea Publică din 1873,* editat cu ocazia vernisajului expoziției Amicilor Belle-Artelor din 1 ianuarie 1873 și apare la loc de cinste în expoziție, într-o ramă impozantă din lemn, sculptată de artistul german Martin Stöhr, decoratorul șef al Casei Principelui Carol.

În anul 1873, această pânză îi servește artistului drept model pentru două portrete bust, de mici dimensiuni, identificate la Muzeul Național de Artă al României, precum și într-o colecție particulară din Germania. (Fig. 2) În anul 1881, reia în întregime pânza pictată la Roma în primăvara lui 1872, cu subtile diferențe de expresie și cu modificarea peisajului din fundal. De asemenea, chipul Elisabetei câștigă în maturitate. Despre această pânză, Carol avea să scrie în jurnal, miercuri, 4/16 februarie 1881: „[...] Ora 9 ½ primit pe Healy, care se apucă îndată de pictat. Elisabeta în costum național din anii mai vechi. [...]"[28]. La 21 martie, Healy nu terminase acest portret și îngrijorat nota în jurnal: „5.30 dimineața. Ieri am lucrat toată ziua la portretul Reginei. Mai sunt încă multe de făcut dacă vreau să plec mâine"[29]. Păstrată în depozitele Muzeului Național de Artă al României, pânza – semnată și datată în colțul dreapta jos cu roșu „G.P.A. Healy. 1881", necesită ample lucrări de restaurare. Această variantă târzie a portretului pictat la Roma este reprodusă în ediția *princeps* a memoriilor lui Healy.

Ședințele petrecute în atelierul artistului vor pune bazele unei prietenii de suflet, pe care timpul și distanța nu aveau să o dezmintă. De Elisabeta, îl leagă în special, pasiunea comună pentru muzică și literatură. Healy rămâne toată viața un meloman, îndrăgostit mai cu seamă de operetă și are o mare afinitate pentru poeți. El apreciază simplitatea, veselia și lipsa de etichetă a Elisabetei, precum și dedicația sa față de țara de adopție: ,,Mi-a povestit, în timpul lungilor ședințe, totul despre viața ei de familie; despre *Carl,* soțul său, despre adorabila sa fetiță, – atât de devreme, vai, luată dintre noi; despre interesul ei față de patria adoptivă și despre dorința de a face tot ce e omenește posibil pentru fericirea poporului ei"[30]. Admirația artistului pentru viitoarea Regină a României este totală: „Cred că cel care a reușit să o cunoască pe Regina României va fi de acord cu mine că nici o femeie nu a fost vreodată mai specială, mai rafinată, mai caldă, politicoasă, miloasă, mai îndrăgostită de tot ce e pur și nobil; și dacă aceste trăsături se regăsesc în portretul ei, cred că omagiul pictorului american nu-i va displăcea"[31].

---

[25] G.P.A. Healy, *op.cit.,* p. 127.

[26]Vezi, pe larg, Silvia Irina Zimmmermann, *Regele Carol I în opera Reginei Elisabeta,* București, Ed. Curtea Veche, 2014. Cartea este o demonstrație a acestei idei, pe baza citatelor din scrierile Reginei Elisabeta.

[27] *Podoabe din trecut. Colecția de paftale a Muzeului Național de Artă al României,* București, Editura Muzeul Național de Artă al României, 2015, p. 16-17.

[28] Carol I al României, *Jurnal*, vol. I (1881-1887), Ed. Polirom, Iași, 2007, p. 50.

[29] Marie de Mare, *op. cit.,* p. 284.

[30] G.P.A. Healy, *op. cit.,* p. 128.

[31] *Ibidem,* p. 129.

Ca de fiecare dată în relațiile sale cu înalta societate, pe Healy îl impresionează umanitatea pură, simplitatea și bucuria gestului firesc: „De-a lungul ședințelor, Prințesa s-a interesat de membrii familiei mele. [...] am îndrăznit să spun că dacă dorește să-i facă o favoare pictorului său și să ia prânzul în casa lui, îi va prezenta atunci și familia. *Aș fi atât de încântată să iau prînzul cu dumneavoastră, domnule Healy, mi-ar plăcea foarte tare!* Și chiar mi s-a părut foarte încântată de prânz și de absența totală a etichetei și protocolului, iar plăcerea a fost reciprocă. Mă tem doar că doamna ei de onoare a suferit cumplit. Prințesa era atât de veselă, de fericită, de încântată de muzica unui laureat al *Grand Prix de Rome* venit de la Villa Medici[32], atât de plină de admirație față de frumusețea femeilor noastre americane de la țară, încât renunțasem complet la etichetă"[33].

În iulie 1872, Principesa Elisabeta îi semnalează artistului printr-o telegramă, primirea mult așteptatului portret început la Roma. La 2 iulie, pânza ajunge la Sinaia, iar Principesa își exprimă în cuvinte pline de entuziasm admirația față de arta pictorului american: „ [...] Prințul se afla la București pentru câteva zile când am primit vestea sosirii *mele!* Nu-mi pot descrie în cuvinte bucuria! Nimic nu se compară cu momentul în care am văzut cutia tabloului transportată pe dealul Mănăstirii. Toată lumea s-a adunat să desfacă șuruburile. Câteva ore mai târziu, a sosit Principele; el a deschis-o singur și încremenind a rostit: *Cine a făcut-o?* Niciodată nu a fost mai uimit; unii au mărturisit că nu l-au mai văzut atât de încântat. El este din fire rezervat; cu toate astea, s-a luminat la față și de la orele șapte până către miezul nopții a privit continuu lucrarea. A spus că îi place din ce în ce mai tare"[34]. Momentul acesta este consemnat și în *Memoriile Regelui Carol I de un martor ocular,* la 28 iunie/10 iulie: „Principele vine înapoi de la București la Sinaia, unde principesa îl surprinde plăcut cu frumosul ei portret în mărime naturală și în costum național, pe care ea l-a pus de l-a pictat la Roma"[35].

Tot din epistola Elisabetei aflăm că – după discuții cu mareșalul Palatului, George Filipescu – s-a hotărât primirea artistului nu la București, ci – în ciuda condițiilor improvizate de viață – la Sinaia, în chiliile mănăstirii. Tot acum, Elisabeta îi propune lui Healy să execute portretul Principesei Mărioara, pe care o descrie cu nespusă căldură maternă: „Pe măsură ce crește se face tot mai frumoasă, raza noastră de soare. Mi-aș dori să o vezi trezindu-se dimineața cu obrazii fragezi și cu cârlionții ca aurul, ciufuliți, întinsă pe covor ca să sărute razele de soare, iar soarele răsplătind-o cu un halou de lumină în jurul chipului!"[36].

Telegrama este succedată de invitația oficială a Principele Carol, din august 1872. În monografia dedicată Castelului Peleș, Mihai Haret menționează la rândul său, prezența portretistului la Sinaia, în chiliile mănăstirii, acolo unde familia regală și-a petrecut verile până în anul 1881, când s-a mutat la Foișor:„Tot în vara aceea, în afară de alți numeroși vizitatori, a fost la curtea princiară și pictorul american, Healy, cel care făcuse la Roma unul din portretele în ulei ale Principesei Elisabeta, care se găsește și azi expus în Castelul Peleș"[37].

Healy ajunge de la București la Sinaia cu trenul, unde este întâmpinat cu căldură de către Elisabeta. Cu această ocazie, realizează cel puțin cinci tablouri, două portrete ale Principelui Carol, un portret bust al Principesei Elisabeta, portretul Mărioarei și pe cel al celor două Principese, Elisabeta și Mărioara: „În 1872" – avea să noteze artistul în jurnal – „am fost chemat în România de către Prinț; și am rămas la curte câteva luni pictând portrete variate ale Prințului, ale soției sale și ale frumoasei lor fiice, care a murit curând după aceea"[38]. Totodată, Carol îi scria la 26 septembrie/8 octombrie 1872, viitorului împărat al Germaniei, Frederic al III-lea: „În timpul de față, ne bucurăm de prezența unui pictor american eminent, Mr. Healy, care a pictat în Roma pe Elisabeta – un tablou pentru mine – și pe care l-am chemat ca să facă și alte portrete ale noastre și ale copilei. Talentul său distins îl pune deasupra lui Winterhalter. E un om mai în etate, stabilit în Franța, unde l-a pictat pe Louis-Philippe. Acum locuiește la Roma"[39]. La 10/22 august 1872, consemna în memoriile sale anonime: „Afară de mulți alți vizitatori, a venit la suverani și pictorul american Healy, care a pictat în Roma portretul în ulei al principesei Elisabeta; principele Carol are de gând a lăsa să i se facă și lui portretul"[40].

---

[32] Marie de Mare, *op. cit.,* p. 263: Acea seară a rămas pentru toți una dintre cele mai încântătoare, mai profunde amintiri din Roma. Au discutat îndelung, bucurându-se de o masă bună, și la final, talentatul compozitor de la Villa Medici, Charles Lefebvre, i-a fermecat cu compozițiile sale atât de sensibile. La lumina lumânărilor, tânăra femeie stătea așezată pe podea lângă foc, ascultând cu emoție „Sonata lunii", Elisabeta ținând mâna Mariei [una dintre fiicele artistului] și marcând fiecare schimbare de ton printr-o bătaie cu degetul".

[33] G.P.A. Heealy, *op. cit.,* p. 130-131.

[34] Marie de Mare, *op. cit.,* p. 263.

[35] *Memoriile Regelui Carol I de un martor ocular,* vol. II, București, Ed. Scripta, 1993, p. 241.

[36] Marie de Mare, *op. cit.,* p. 263-264.

[37] Mihai Haret, *Castel Peleș,* 1924, p. 14.

[38] G. P. A. Healy, *op. cit.,* p. 131.

[39] *Memoriile Regelui Carol I de un martor ocular ...,* vol. II, p. 248.

[40] *Ibidem,* vol. II, p. 244.

Deși dispune de un așa-zis atelier, de cele mai multe ori, Healy preferă să picteze în natură. În memoriile sale, scria: „Regele construise acolo un palat frumos la baza munților împăduriți; dar când am ajuns prima dată la Sinaia, palatul era în stadiul de proiect, iar noi eram cazați pe cât posibil – nu foarte bine, e adevărat – într-o veche mănăstire, unde am întâmpinat câteva dificultăți în găsirea unui spațiu destinat picturii. Dar am lucrat foarte bine în aer liber”[41].

Din intervalul celor aproape patru luni petrecute în România – din august până către sfârșitul lunii noiembrie 1872 – datează câteva scrisori ale artistului, expediate soției sale, în care relatează cu lux de amănunte momentele petrecute departe de familie: „Draga mea: am dormit bine azi-noapte. Am început o schiță a capului Principesei. Ea a pozat de la două până la cinci și jumătate: apoi a trebuit să plece și să se pregătească pentru prânz. După prânz, președintele Camerei deputaților a fost anunțat și împreună cu alți prieteni, am mers să le arăt portretul Principesei, care le-a plăcut tare mult [...]”[42].

La 22 august 1872, aflăm printr-o altă scrisoare că, în afara orelor lungi petrecute în fața șevaletului, Healy era invitat să ia parte la petrecerile Curții: „În general, m-am odihnit foarte bine! Mă trezesc foarte devreme, dar nu mă ridic din pat până la cinci și jumătate (cinci dimineața, desigur). [...] Am fost nevoit să dansez aseară. Două sau trei doamne m-au invitat la vals, dar am refuzat. Totuși, când s-a ajuns la galop, Principesa m-a invitat și m-am conformat. *Grozav! Dansezi foarte bine, domnule Healy!* Și Principele a aplaudat: *Bravo, domnule Healy*!”[43].

În aceeași scrisoare, Healy adaugă: „ [...] Primarul Bucureștiului a venit la prânz și i-am promis să-i fac portretul [...]”[44]. Artistul își îndeplinește promisiunea și realizează portretul lui Scarlat Kretzulescu, vremelnicul primar al capitalei (mai 1871-decembrie 1872), portret care se păstrează în patrimoniul Muzeului Municipiului București. Către acesta, bănuim că l-a atras în special orientarea sa politică liberală și deschiderea pe care o avea către lumea pariziană. În redingotă neagră, cu barbă și mustață *à la Napoleon III,* lucrarea impresionează prin sobrietate și distincție (Fig. 3).

Încă din primele zile, Healy realizează portretul Principesei Elisabeta cu Principesa Maria, aflat în patrimoniul Muzeului Național de Artă al României. (Fig.4) Despre această pânză, Healy avea să scrie: „Am pictat portretul micii principese, nu la București, ci în munți, la Sinaia, unde curtea se stabilea în lunile călduroase”[45]. „Mica principesă este reprezentată stând pe o stâncă în pădure; și mama ei, îmbrăcată în costumul național, pe care îl purta în mod curent, apare în spatele copilului, pe jumătate ascunsă de fetiță”[46].

Marie de Mare menționează și ea acest tablou: „Micuța Maria cea cu părul de aur îl simpatiza pe artist și i se așeza de bunăvoie pe genunchi; nu se plictisea niciodată și se dovedea a fi un model vesel. Printre stânci și copaci, din poala mamei sale, copilul îl urmărea peste tot cu privirea. Ca și în celelalte portrete, Principesa purta costum popular românesc”[47].

Așa cum rezultă din memoriile pictorului, Healy a realizat schițele nu doar al unuia, ci a cel puțin două portrete ale Principesei Mărioara. După o zi fără răgaz, artistul scria: „La un moment dat, micuța s-a așezat curmeziș pe scaun într-o postură atât de grațioasă, încât imediat am desenat-o. Este mult mai reușită decât în cealaltă. Când am terminat pictura, i-am mulțumit tatălui său pentru toată bucuria pe care am simțit-o în timp ce lucram. Mi-a răspuns: *Bucuria voastră este scurtă, dar a mea va dura atât cât voi trăi*”[48].

Healy este invitat să participe la sărbătorirea Mărioarei și îi revine chiar și rolul principal în ritualul care însoțește aniversarea: „Cu ocazia zilei de naștere a Principesei, care împlinea doi ani, potrivit unui străvechi obicei al locului, participantul cel mai în vârstă trebuia să rupă în două turta deasupra capului copilei. În scrisoarea din aceea zi, artistul a descris dezamăgirea oaspeților: *Prințesa Ghica a exclamat: O, Alteță, cine este cea mai vârstnică persoană de aici? Ministrul de război a spus că era născut în anul 1816, următorul, în 1818, dar eu a trebuit să o fac, eram născut în anul 1813!*”[49]. Episodul are loc la data de 27 august/8 septembrie și este menționat de către Principele Carol, în memoriile sale: „Aniversarea nașterii micii prințese e sărbătorită, ca și anul trecut, prin ceremonia turtei frânte deasupra capului ei bălai, cu muzică, cântece și foc de artificii. Fetița primește felicitările cu o grație copilărească și o veselie fermecătoare”[50].

[41] G.P.A. Healy, *op. cit.,* p. 131-132.
[42] Marie de Mare, *op. cit.,* p. 266.
[43] Marie de Mare, *op. cit.,* p. 266.
[44] *Ibidem,* p. 266.
[45] G. P. A. Healy, *op. cit.,* p. 131.
[46] G. P. A. Healy, *op. cit.,* p. 132.
[47] Marie de Mare, *op. cit.,* p. 267.
[48] *Ibidem,* p. 267.
[49] Marie de Mare, *op. cit.,* p. 267.
[50] *Memoriile regelui Carol I ...* vol. VII, p. 8.

Conform însemnărilor lui Carol, artistul a terminat primul portret al Mărioarei cu Elisabeta înainte de 6/18 octombrie 1872, iar pe următorul probabil, în cursul lunii noiembrie. La 6/18 octombrie, acesta scria: „La Sinaia îi face o plăcută surpriză portretul în ulei al fetiței lui, înfățișată în brațele principesei pe un bloc de stânci al văii Peleșului, pictat de Healy” [51].

Totodată, deducem că Healy realiza separat de portret schița peisajului, după care le asambla într-o singură pânză, conștient probabil de limitele sale ca peisagist, dar totodată extrem de scrupulos ca artist și influențat, desigur, de teoriile revoluționare ale lui Turner. La 1 octombrie, Healy scria: „Ieri, am făcut una dintre cele mai bune schițe ale mele. Nu am întâmpinat nici un obstacol, chiar dacă vântul a suflat cu putere; am așezat cuțitul cu care lucrez pe trunchiul unui copac; apoi i-am cerut unui soldat să-mi țină pânza în timp ce pictam. Când a obosit, un coleg l-a înlocuit. Am lucrat aproape două ore în picioare, apoi a trebuit să mă așez. Din fericire, furtuna a împodobit munții cu nori întunecați, al căror efect am putut să îl surprind pe pânză”[52].

Într-o epistolă din 26 august 1872, Healy își mărturisește admirația față de Carol, dar și reținerea sa de orășean în fața provocărilor sportive la care cuplul îl supunea din când în când: „Îl găsesc pe Principe la fel de fermecător ca Principesa Elisabeta! Au petrecut alături de mine mare parte a zilei, iar eu, în loc să accept invitația lor la plimbare, am preferat în schimb să pictez o pânză”[53].

Din memoriile artistului, aflăm că trebuia să amâne terminarea portretelor Principelui Carol până la modificarea uniformei militare. Cu toate acestea, în patrimoniul Muzeului Național Peleş se găsește un portret bust al viitorului Rege, datat în colțul din dreapta sus cu roşu „1872”. (Fig. 5) Imortalizat pe pânză în semiprofil, tânărul Principe poartă cu mândrie uniforma de general de infanterie, mica ținută, în timp ce brațul drept, parțial pictat și îndoit, lasă la vedere şevaliera și verigheta. Pe pieptul mantalei, artistul a pictat câteva ordine, dintre care se disting ordinul Casei de Hohenzollern și ordinul Vulturul Roșu prusian.

Interesant este faptul că – așa cum putem concluziona din memoriile artistului – acest portret a fost terminat mult mai târziu, dar datat în anul începerii lui. Studiul început în 1872 i-a servit drept model un an mai târziu, când a realizat alte două portrete bust ale Principelui și care sunt – nimic mai mult – decât variațiuni pe aceeași temă ale portretului datat 1872. Cele trei portrete aproape identice se află în trei locații diferite: cel din 1872 – așa cum am menționat deja – la Muzeul Național Peleș, al doilea, la Muzeul Național de Artă al României (nesemnat și nedatat) și al treilea, într-o colecție particulară germană (semnat și datat stânga sus, cu negru: „G.P.A. Healy, 1873”). (Fig. 6) Mai mult decât atât, portretul trei sferturi al Regelui Carol I în uniformă de general de infanterie mica ținută, pictat în anul 1881, nu face decât să reia – într-o formă mult mai elaborată și la o altă scară – studiul inițial datat de artist „1872”.

Cu ocazia acestei vizite – așa cum reiese din corespondența pictorului –, câtiva oameni politici îi comandă o serie de portrete:„Ministrul de Război și Ministrul de externe m-au rugat să rămân ca să le pictez portretele. Le-am răspuns că este imposibil de această dată, dar că Alteța Sa m-a rugat să revin la vară, când aş fi încântat să le satisfac doleanțele”[54].

La 27 noiembrie, Principele Carol îi cere artistului să asiste la deschiderea lucrărilor Parlamentului, în ședință solemnă. În ciuda reținerii sale față de orice protocol, Healy savurează totuși momentul și admiră discursul suveranului:„Evenimentul s-a desfășurat cu multă demnitate. Principele îmi citise în prealabil, mesajul tronului, în limba franceză, așa că am putut să îmi imaginez cum suna în românește, o limbă foarte frumoasă. Ar fi trebuit să mă vezi în costum de gală într-una din acele trăsuri ale Curții, făcând reverențe celor pe lângă care treceam! Mareșalul strălucea tot în mătase aurită. Principele era îmbrăcat mult mai modest. Cât despre servitori, ei erau atât de eleganți, că abia i-am putut recunoaște”[55].

Prima parte a anului 1874 debutează cu evenimentul nefericit al dispariției micii Principese Mărioara, care se stinge din viață la 9 aprilie în urma contractării unei scarlatine. Sensibil la durerea părinților, Healy le aduce cel mai frumos omagiu atunci când pictează – după o fotografie realizată de Franz Duschek, la 1872 – portretul de grup al Principesei Elisabeta cu Principesa Mărioara. Semnată și datată dreapta jos, cu roșu: „G.P.A. Healy. 1874”, pânza impresionează prin neconvenționalul posturii, ca și prin căldura transmisă de gestul tandru al apropieri mâinilor celor două personaje. Dominanța tonurilor reci – veșmintele Principeselor au fost pictate în nuanțe subtile de gri, iar peisajul din jur, în verde și griuri colorate, cu accente de ocru –, induce senzația de stranietate, de eteric, asociată în artă sentimentului morții. Chipul radios al Principesei Elisabeta din fotografia lui

[51] *Ibidem,* p. 250.
[52] Marie de Mare, *op. cit.,* p. 267.
[53] *Ibidem,* p. 267.
[54] Marie de Mare, *op. cit.,* p. 268.
[55] *Ibidem,* p. 268.

Duschek se metamorfozează sub pensula artistului și capătă accente tragice: privirea devine translucidă, paloarea, cadaverică, iar buzele se strâng într-un rictus dureros. Într-o ramă amplă, compusă din ghirlande de acant aurit, opera lui Martin Stöhr, pânza și-a găsit locul – fără să putem preciza cu exactitate perioada[56] – în Cabinetul de lucru al Regelui Carol I, unde poate fi admirată și astăzi. (Fig. 7, 8)

Înainte de a ajunge pentru a doua oară în România, Healy este invitat la Neuwied, în Germania, în anul 1880. Cu această ocazie, Regina României îi expediază artistului următoarea telegramă: „Neuwied, 19 august 1880/Sunteți binevenit aici pe 21 august. Vom fi fericiți să vă revedem. Vom sărbători împreună cea de-a 32 zi de naștere a fratelui meu. *Au-revoir.*/Elisabeth"[57].

Episodul acesta este descris pe larg în jurnalul artistului, publicat de Marie de Mare: „Ieri am plecat din Wiesbaden în jurul orei opt. La stația din Neuwied ne-a așteptat trăsura. Ne-am oprit la Palatul Prințesei Dowager, cu care am avut o lungă discuție. După prânz, am avut muzică excelentă. Un tânăr tenor cu o voce frumoasă a interpretat cântece pe versurile Principesei (Carmen Sylva). Pe seară, 20 de cântăreți purtând torțe au poposit la intrarea în palat și au cântat în cinstea aniversării Principelui. El i-a poftit înăuntru și tânărul tenor a cântat din nou. O seară perfectă"[58].

A doua zi, Healy participă la o mare sărbătoare, în care cei prezenți s-au costumat în păsări și îngeri și au pornit în alai către un templu improvizat pe malul Rhinului. Acolo, tenorul a cântat din nou, iar Elisabeta i-a oferit fratelui său o carte scrisă și ilustrată de ea însăși. „Este o biografie a fratelui său decedat" – comentează Healy –; „i-au trebuit câțiva ani Principesei să o termine. Când Alteța Sa a primit volumul a plâns, asemenea mamei și surorii sale. Scena m-a emoționat ... De acolo, am mers în pădure. Am așezat peste tot pături și perne și am luat un prânz excelent. Am cărat și un pian în munți; au fost interpretate mai multe melodii frumoase, iar Prințesa [Elena] Bibescu a cântat câteva *Preludii* de Chopin. Doamnele purtau pitoreștile costume populare românești. Ele ar fi fost un bun material pentru un tablou"[59].

În lucrarea autobiografică publicată la Chicago în anul 1894, Healy consemnează participarea sa la evenimentul proclamării Regatului, la 14/26 martie 1881, eveniment îmortalizat într-o fotografie oficială, unde apare și artistul. Sosește însă mai devreme în România, încă de la jumătatea lunii februarie și rămâne aici până la 1 aprilie 1881, cu cel puțin o pauză după 18 martie, când se înapoiază la Paris[60].

Prezența sa la eveniment s-a datorat prieteniei cu Regina, care îi expediase în grabă o telegramă la Chicago. Pentru ea, artistul renunță la orice altă activitate, se îmbarcă pe primul vas transatlantic și ajunge la București într-o săptămână. Este găzduit la Palatul regal din capitală, de unde expediază soției o scrisoare, la 16 februarie 1881: „De la Viena. „[…] La ora trei după-amiază am plecat către București, și ieri seară la ora nouă, baroneasa Witzleben și fiul său m-au întâmpinat la gară. Fostul meu servitor, Vincent m-a recunoscut imediat în mulțime"[61].

Cu ocazia acestei ultime vizite, Healy realizează nu mai puțin de șapte portrete: trei pentru Regină și patru pentru Rege. În ciuda programului de lucru foarte încărcat, își găsește timp și pentru piața de artă din România, adresează încurajări tinerilor artiști și achiziționează câteva schițe inspirate ale lui Grigorescu, pictor recomandat, fără îndoială, de Regina Elisabeta, marea admiratoare a artistului național[62].

Dată fiind cantitatea mare de comenzi, Healy este nevoit să lucreze în paralel la mai multe portrete. Prezența sa la Curte este semnalată și de Regele Carol, care îi scrie fratelui său, Leopold, din București, la 15/27 februarie 1881: „La ora actuală se află aici un pictor American, dl. Healy, care pictează tabloul meu pentru regimentul austriac și cel prusian. Îmi va face și un portret mare ca să-l expună la Salonul din Paris"[63]. A doua zi, începe să schițeze acest din urmă portret, care – așa cum menționam deja – are ca inspirație portretele datate 1872 și 1873. Luni, 16/28 februarie, Carol scria în jurnal: [...] Dimineața pozat Healy, la un portret pe care îl face pentru expoziția de artă (Salonul) din Paris, portret până la genunchi[...]"[64].

---

[56] În volumul editat de Silvia Irina Zimmermann, *Poveștile Peleșului,* București, Ed. Corint, 2016, p. 166-167, apare o fotografie a Cabinetului de lucru al Regelui Carol I, de la Castelul Peleș, realizată de Maria Szöllösy pentru albumul „Castel Peleș", unde figurează o pânză realizată de Jean Lecomte du Nouÿ pentru Principesa Elisabeta. În monografia Castelului Peleș, publicată în anul 1933, de către Tzigara-Samurcaș, p. 70, tabloul apare în fotografia de ansamblu a Sălii.

[57] Marie de Mare, *op. cit.,* p. 281.

[58] *Ibidem,* p. 281.

[59] Marie de Mare, *op. cit.,* p. 282.

[60] Din jurnalul artistului reiese că a părăsit România la 1 aprilie 1881, în consecință, nu a participat la Încoronare. Carol I scria, la rândul lui în *Jurnal,* vol. I p. 58: „Miercuri, 18/30 martie [1881] La Healy, care pleacă din nou la Paris [...]".

[61] Marie de Mare, *op. cit.,* p. 282-283.

[62] *Ibidem*, p. 283.

[63] *Scrisorile Regelui Carol I din arhiva de la Sigmaringen, 1878-1905*, Ed. Paideia, 2011, p. 71.

[64] Carol I al României, *Jurnal*, vol. I, p. 52.

Fig. 1. Principesa Elisabeta în costum popular. Ulei pe pânză. Semnat, datat, localizat dreapta jos, cu roșu: „G.P.A. Healy Pixit. Roma. 1872”. Pe verso, inscripție în lb. română: „Elisabetha Doamna la vârsta de 28 ani. 1872.Roma”. 140 cm × 92 cm. Nr. inv.: 7300, P: 564, PS. 202. Muzeul Național Peleș. Fotografia realizată de fotograful Muzeului Național Peleș, Udvardi Arpad.

Fig. 2. Principesa Elisabeta. Ulei pe pânză, 1873. Nesemnat, nedatat. 52 cm × 42 cm. Colecție particulară, Germania. Fotografia a fost reprodusă după catalogul expoziției *Carmen Sylva. Eine Königin aus Neuwied*, Museum. Neuwied, 2016.

Fig. 3. Portretul lui Scarlat Kretzulescu. Ulei pe pânză, 1872. Nesemnat, nedatat. 59 cm × 74 cm. Nr. inv.: 99110. Muzeul Municipiului București. Fotografia realizată de fotograful Muzeului Municipiului Bucureşi, Cristian Oprea.

Fig. 4. Principesa Elisabeta cu Principesa Mărioara. Ulei pe pânză. Semnat şi datat cu roşu, jos, median „G. P. A. Healy. 1872". 126 cm × 105,5 cm. Nr. inv. 9414 / 1448. Muzeul Naţional de Artă al României.

Fig. 5. Principele Carol. Ulei pe pânză. Nesemnat, datat colţul stânga sus cu roşu „1872". 73 cm × 60 cm. Nr. inv.: 15.555. Muzeul Naţional Peleş. Fotografia realizată de fotograful M.N.P., Udvardi Arpad.

Fig. 6. Principele Carol. Ulei pe pânză. Semnat şi datat stânga sus, cu negru: „G. P. A. Healy, 1873". 52 cm × 42 cm. Colecţie particulară din Germania. Fotografia a fost reprodusă după catalogul expoziţiei *Carmen Sylva. Eine Königin aus Neuwied*, Museum. Neuwied, 2016.

Fig. 7. Principesa Elisabeta cu Principesa Mărioara. Ulei pe pânză. Semnat şi datat dreapta jos, cu roșu: „G.P.A. Healy. 1874”. După o fotografie de Franz Duschek, 1872. 140 cm × 92 cm. Nr. inv.: 7287; PS: 189, PS: 202. Muzeul Național Peleș. Fotografie realizată de fotograful Muzeului Național Peleș, Udvardi Arpadi.

Fig. 8. Reproducere fotografică după Cabinetul de lucru al Regelui Carol I cu portretul lui Healy, 1933.

Fig. 9. Regele Carol I. Ulei pe pânză. 140 cm × 80 cm. Semnat, datat şi localizat dreapta sus, cu roşu:,,G.P.A. Healy. 1881. Bukarest. Mars 5 au Palais". Nr. inv.: 7288; P: 562, PS: 190. Muzeul Naţional Peleş. Fotografie realizată de fotograful Muzeului Naţional Peleş, Udvardi Arpad.

Fig. 10. Regele Carol I în uniformă de călăraşi. Ulei pe pânză, Semnat şi datat stânga jos cu roşu: ,,G. P: A. Healy.1881". 180 cm × 125 cm. Nr. inv.: 11643; P: 412, PS: 41. Muzeul Naţional Peleş. Fotografie realizată de fotograful Muzeului Naţional Peleş, Udvardi Arpad.

Fig. 11. Regina Elisabeta cu tiară. Ulei pe pânză. Semnata şi datată stânga sus, cu negru: ,,G.P.A. Healy. 1881". 67,7 cm × 51,5 cm. După o fotografie de Franz Mandy de la 1870. Colecţie particulară, Germania. Fotografia a fost reprodusă după catalogul expoziţiei *Carmen Sylva. Eine Königin aus Neuwied*, Museum. Neuwied, 2016.

Cum lesne putem deduce din jurnalul artistului, ședințele trebuie să fi fost interminabile. Pentru a le facilita, Elisabeta le ține adesea companie, fie brodând, fie citind din scrierile sale: „[…]ea a scris un poem azi-dimineață, și văzând progresul făcut la portretul Principelui, și-a adus suveica și a rămas cu noi până la orele zece. A pretins că vizita i-a prins bine și că discuția noastră a inspirat-o”[65].

La rândul ei, Marie de Mare evocă tenacitatea pe care cei implicați o pun în efortul colectiv de finalizare a acestui portret: „Și-a dorit foarte tare să trimită la Salonul de la Paris, portretul Regelui României, dar timpul părea insuficient. Artistul și modelul se încurajau reciproc: regele a pozat mult timp, iar artistul a lucrat îndârjit! În fine, portretul a fost gata, apoi împachetat și îmbarcat. Șeful de Poștă ne-a promis că va ajunge la Viena luni seara, pe 7 martie, de unde un impiegat îl va transporta la Paris”[66].

Pe un fundal neutru, realizat în nuanțe catifelate de ocru, se proiectează silueta zveltă a viitorului Rege al României, surprins în semiprofil, cu brațul arcuit și privirea dârză, în uniformă de general de infanterie, mica ținută, pe care sunt etalate ordine germane (Crucea de fier, Ordinul Casei de Hohenzollern, Ordinul Vulturul Roșu prusian) și românești (Ordinul Steaua României și Ordinul Coroana României). (Fig.9) În cele din urmă, vestea mult așteptată sosește: „Într-o zi, pe când Principele poza pentru un portret destinat împăratului Austro-Ungariei, Elisabeta a năvălit în încăpere cu o telegramă. Tabloul ajunsese cu bine la Paris și urma să figureze în expoziție!”[67]. Potrivit inscripției în limba franceză din colțul dreapta sus, „G.P.A. Healy. 1881. Bukarest. Mars 5 au Palais”, pânza a ajuns la destinație în numai două zile!

Un portret aproape identic este realizat de artist, foarte probabil, după ce părăsește România. Acesta din urmă a fost reprodus în ediția *princeps* a biografiei dedicate lui Healy de către Marie de Mare.

Luni, 2/14 martie 1881, Carol scria în jurnal: „[...] După-amiaza pozat Healy, tabloul pentru Metz, Regimentul 1 Dragoni[68]. Cum în aceeași perioadă, Carol se fotografiază în uniforma prusiană[69], credem că acest portret nu a fost terminat la Bucureşti[70], și că artistul a finalizat lucrarea ghidându-se după fotografie. Pentru că fotografia era alb-negru, înțelegem că Healy – care pictase fără model chipul papei Pius al IX-lea – avea o memorie vizuală de excepție și lucra extrem de metodic.

În același timp, Healy pictează un portret cu Carol în uniformă de general de călărași. Conform catalogului expoziției *Amicilor Belle-Artelor*, un portret identic a fost reprodus acolo și a figurat și în expoziție. Portretul acesta, semnat și datat „G.P.A. Healy. 1881”, în colțul din stânga jos, cu roșu, este – în acest caz – o copie fidelă a celui dintâi, realizat la 1873 și pierdut, din păcate. (Fig. 10)

Reprezentat în mărime naturală, în uniforma de general de călăraşi, cu Ordinul Casei de Hohenzollern în grad de colan pe piept, portretul se remarcă datorită distincției şi sobrietății. Cu mâna stângă sprijinită pe mânerul sabiei şi chipiul în cealaltă mână, cu privirea sa pătrunzătoare, de un albastru metalic, Carol I se înfăţişează posterității în ipostaza sa favorită, cea marțială. Exactitatea fizionomiei şi a ținutei redate prin savanta implementare a rigorilor academismului sunt desăvârşite de echilibrul tuşei cromatice. Prin lucrarea sa, Healy reuşeşte să creeze un portret de aparat de o izbitoare asemănare fizică cu personajul portretizat. Totodată, îi captează cu veritabil talent psihologic, personalitatea: mândru de originea sa germană, viitorul Rege al României scrutează cu temeritate viitorul.

Potrivit memoriilor Reginei Maria a României, Carol I a purtat această uniformă cu ocazia unui bal mascat, care a avut loc la Palatul Cotroceni, pe la 1899: „Unchiul, bineînțeles, nu putu să apară costumat, dar ne făcu o nemaiauzită concesie, venind într-o uniformă de călăraş, pe care n-o mai pusese din tinerețe”[71].

În sfârșit, Healy realizează schițe pentru un portret al Elisabetei cu tiara pe cap, care cunoaște două variante identificate de noi până astăzi, la Muzeul Național de Artă al României (pânză semnată în stânga sus cu roșu „G. P. A. Healy” și datată în dreapta sus cu roșu „28 martie 1881”) și într-o colecție particulară din Germania (pânză semnată și datată stânga sus, cu negru: „G.P.A. Healy. 1881”).

Una dintre ele a fost reprodusă de Marie de Mare, în cartea sa. Mai puțin grăbit acum, Healy alternează orele de lucru în atelier, cu cele de destindere, în anturajul Reginei:„Vineri” – scria artistul – „am luat prânzul cu modelul meu regal. După aceea, am mers în apartamentele ei să-i primim pe oaspeți și să

[65] Marie de Mare, *op. cit.,* p. 284.

[66] *Ibidem,* p. 283.

[67] Marie de Mare, *op. cit.,* p. 284.

[68] Carol I al României, Jurnal, vol. I ..., p. 55.

[69] *Ibidem*:„Miercuri, 11/23 februarie [...] După-amiaza la fotograf, mă fotografiez în uniformă prusiană.”, p. 51.

[70] Contrar afirmațiilor Regelui Carol I, care scria în Jurnal, vol. I, la 13/25 martie 1881, p. 87: „După-amiaza, pozat Healy, care a terminat toate tablourile mele”.

[71] Maria, Regina României, *Povestea vieții mele,* vol. II, București, Ed. RAO, 2013, p. 119.

ascultăm muzică de bună calitate. Pianistul a interpretat arii din *Judith*, opera prietenului nostru, Charles Lefebvre. Regele și-a făcut târziu apariția, după vânătoare. L-am revăzut pe [mareșalul Palatului, George] Filipescu […] În timp ce pictam, Principesa a avut amabilitatea să îmi citească ceva din propriile ei scrieri”[72]. La rândul lui, Carol consemna în jurnal:„Duminică, 6 martie/22 februarie: [...] Elisabeta pozează pentru Healy”[73].„Marți, 3/15 martie: [...] După-amiaza pozat Healy, tablou pentru Elisabeta [...]”[74]. (Fig.11)

Inspirat după o fotografie a lui Franz Mandy realizată în anul 1870, acest portret o reprezintă pe Elisabeta din profil dreapta într-o postură care trimite, prin paleta cromatică, prin vestimentația vaporoasă, ca și prin accesoriul de pe cap – o tiară din perle și diamante, care imită floarea de colț – la celebrul portret al lui Franz Xaver Winterhalter, pictat la 1865 împărătesei Elisabeta a Austriei. Această pânză este – fără îndoială – cea mai senzuală reprezentare picturală a Elisabetei, dar și cea mai puțin reușită.

Ca întotdeauna, și cu această ocazie, Healy stăruiește asupra modestiei și lipsei de etichetă a gazdelor sale:„Într-o zi, viitoarea Regină i-a ținut șevaletul în timp ce pregătea culorile. Artistul i-a mărturisit soțului ei că *se simte precum Tițian când Francisc I i-a ridicat pensula!*”, scria Marie de Mare[75]. Altădată, pe când Healy cina liniștit cu baroneasa de Witzleben și fiul ei, Regina a dat buzna în salon, mărturisind că îi era foarte foame și a mâncat cu poftă o supă, fără să se formalizeze câtuși de puțin!

Despre evenimentul proclamării Regatului la care participă, Healy avea să scrie în jurnal: „Într-o zi, pe când lucram, a venit cameristul și mi-a solicitat prezența alături de gazdele mele princiare, pe care le-am găsit în Sala tronului. Principele și Principesa erau vizibil emoționați. Toți membrii Camerelor erau de față. Tocmai se votase noua demnitate și veniseră să consacre rezultatul votului în plen. Ceremonia a fost simplă: delegații purtau haine de zi și îi salutau pe rând pe suverani. Mâna regelui, care susținea documentul tremura vizibil. Chiar dacă gazdele mele erau acum *Majestăți,* relațiile noastre au rămas la fel de cordiale ca înainte și mi s-a părut că ambii, oricât de flatați și bucuroși ar fi fost, regretau pe jumătate vechiul titlu”[76].

Deși nu a mai revenit niciodată în România, relația de prietenie dintre artist și perechea regală a continuat la fel de cordial. La 6/18 iulie 1885, într-o frumoasă zi de sâmbătă, una dintre fiicele lui Healy este primită de Regele Carol I la Castelul Peleș: „La dejun, domnul și doamna Bigot, fiica pictorului Healy[77].

În contextul comenzilor de artă ale primului cuplu regal, opera lui Healy ocupă un loc privilegiat, atât prin numărul mare de lucrări, cât mai ales, prin valoarea lor artistică. Totodată, ele reprezintă oglinda unei societăți aflate în plină transformare și punctează câteva etape politice esențiale ale evoluției monarhiei române, însă și momente private din viața suveranilor. Memoriile artistului oferă varianta senină și expansivă a personalității Principesei Elisabeta, așa cum era, probabil, înainte de moartea unicului său copil. Timpul avea să estompeze din păcate această imagine a bucuriei: portretul Reginei s-a metamorfozat treptat prin suferință, căpătând conotații tot mai tragice.

Ca artist, pictura lui Healy se înscrie în rigorile academismului secolului al XIX-lea, de expresie franceză, peste care își pune amprenta propriului său talent. Opera sa prolifică se caracterizează prin echilibru cromatic și compozițional, prin fermitatea liniilor, care conferă portretelor sale forță și demnitate. Ca personalitate, Healy și-a depășit fără îndoială epoca, prin libertatea de gândire, prin generozitate și simplitate. A fost un om, care – așa cum avea să scrie biografa sa„Toată viața, l-a servit pe Dumnezeu, patria, familia și prietenii. A servit arta, pe care a iubit-o”[78].

---

[72] Marie de Mare, *op. cit.,* p. 283.

[73] Carol I al României, *Jurnal,* vol. I, p. 53.

[74] *Ibidem,* p. 55.

[75] Marie de Mare, *op. cit.,* p. 283.

[76] G.P.A. Healy, *op. cit.,* p. 134.

[77] Carol I al României, *Jurnal,* vol. I, p. 382. Charles Bigot, scriitor, profesor și publicist francez era redactor al cotidianului *Le XIXe Siècle.* Cu ocazia căsătoriei celor doi, Elisabeta expediase la Paris, la 14 februarie 1874, o telegramă, în care transmitea tânărului cuplu cele mai călduroase urări.

[78] *Ibidem,* p. 296.